

1. Visie op zorg

1.1 Het opvoedingsproject van de Stedelijke Basisschool De Katersberg

Vertrekkende vanuit de visietekst van het schoolbestuur : het zorgbeleid binnen het stedelijk basisonderwijs Geel

Vanuit het pedagogisch project van het Stedelijk Onderwijs Geel wordt gesteld dat het stedelijk onderwijs “een maximale vorming van de persoonlijkheid van ieder kind (...)” beoogt. Het wil dat bereiken door het creëren van een positief klimaat, door onderwijs en vorming én door psychopedagogische ondersteuning. Op deze manier wordt er gestreefd naar onderwijs op maat van ELKE leerling.

1.1.1 Zorg als opdracht van iedere leerkracht

Alle leerlingen tot volle ontplooiing doen komen is de basisopdracht voor elke school, voor elke leerkracht. Dit veronderstelt in de eerste plaats dat binnen de school een leeromgeving gecreëerd wordt waarbij via diverse werkvormen (differentiatievormen, coöperatief leren, ...) op een positieve manier om gegaan wordt met de diversiteit tussen de kinderen en er zo een uitdagend leerklimaat gecreëerd wordt voor alle kinderen.

Daarnaast is het belangrijk dat er binnen het schoolteam een structurele aanpak uitgewerkt wordt om leer- en ontwikkelingsproblemen te voorkomen en desgevallend te remediëren. Het multi-disciplinair overleg (MDO) is één van de instrumenten voor een gestructureerd zorgbeleid op school. Via observaties en het kindvolgsysteem proberen we die leerlingen op te sporen die extra zorgen vragen en hiervoor adequate oplossingen te zoeken. Vanuit deze MDO-gesprekken kunnen er zorginitiatieven op gang gebracht worden zowel op niveau van de school, de klas als de individuele leerling.

Om dit te realiseren wordt getracht om binnen elke school vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid en deskundigheid van alle betrokkenen (klasleerkracht, zorgcoördinator, GOKleerkracht, directie, CLB-medewerker) een gestructureerd zorgbeleid uit te tekenen. Dit betekent dat we binnen elke school een continuüm van zorg(maatregelen) uitbouwen. Er dient hierbij een duidelijke afstemming te zijn van alle activiteiten op het terrein van de zorgaanpak op individueel, groeps- en schoolniveau. Dit vraagt om een planmatige aanpak.

Zorg op klasniveau

De rol van de klasleerkracht is cruciaal binnen het zorgbeleid. Vanuit de dagdagelijkse werking is zij de eerste verantwoordelijke inzake de zorg voor alle kinderen. Zij fungeert als spilfiguur in de brede zorg voor elk kind van haar klasgroep. Hierbij schept ze de voorwaarden en het klimaat waarin zoveel mogelijk kinderen zich optimaal betrokken voelen bij het onderwijsaanbod.

De klasleerkracht tracht in haar klaspraktijk zoveel mogelijk rekening te houden met verschillen tussen leerlingen en past hierop het onderwijs aan. Zij tracht ervoor te zorgen dat alle leerlingen zich op hun niveau aangesproken voelen in de klas. Dit kan via allerhande differentiatiemaatregelen die inspelen op de diversiteit van de leerlingen. Hier spreken we over zorgverbreding. De vorderingen van de leerlingen worden systematisch gevolgd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een leerlingvolgsysteem, maar ook eigen toetsen en observaties vullen dit beeld aan. Er wordt hierbij gekozen om in eerste instantie op een procesgerichte manier te kijken naar kinderen waarbij begrippen als welbevinden en betrokkenheid centraal staan. We zullen met andere woorden eerst nagaan via observaties en screenings van welbevinden en betrokkenheid of kinderen in ontwikkeling zijn om daarna te speuren naar kinderen die de norm niet halen op bepaalde leerstofonderdelen.

Extra zorg binnen de klas

Risicoleerlingen worden besproken tijdens MDO-gesprekken waarbij een gerichtheid is naar de verschillende aspecten van de persoonlijkheid (cognitief, motorisch, socio-emotioneel). Er kan hierbij geopteerd worden om risicoleerlingen extra begeleiding en aandacht te geven. Deze zorg heeft een preventief karakter. Hierbij worden door de klasleerkracht in samenwerking met de zorgcoördinator afspraken gemaakt voor individuele leerlingen, voor deelgroepen of voor de ganse klas. Klasinterne ondersteuning door zorgcoördinator en/of zorgleerkracht behoort hierbij tot de mogelijkheden. Uitgangspunt is om via extra aandacht, hulp en ondersteuning (stimulerende maatregelen) ervoor te zorgen dat de kinderen toch de leerstof van de groep kunnen blijven volgen. Regelmatig worden de afspraken geëvalueerd en de evolutie besproken.

Zorg op schoolniveau

Binnen de praktijk van elke school worden we geconfronteerd met kinderen die ondanks de inspanningen van de klasleerkracht vastlopen in hun leerproces, in hun ontwikkelingsproces. Er wordt gezocht naar geschikte interventies ter ondersteuning van deze kinderen. Deze leerlingen hebben nood aan remediërende begeleiding voor één of meer leerstofonderdelen. Deze remediërende begeleiding verloopt aan

de hand van een individueel handelingsplan opgesteld vanuit een samenwerking tussen zorgcoördinator, CLB-medewerker, zorgleerkracht en klasleerkracht.

Soms kan het noodzakelijk zijn om bij kinderen met leer- en/of ontwikkelingsproblemen (hulp)middelen en strategieën aan te reiken waardoor ze, ondanks hun tekorten, toch bepaalde taken aan kunnen. We spreken dan van compenseren. Op sommige momenten en in sommige situaties kan het zelfs nodig zijn om kinderen van bepaalde opdrachten/leerstofonderdelen vrij te stellen. Curriculumdifferentiatie is daar een voorbeeld van. Deze ingreep wordt aangeduid met de term dispensereren.

Belangrijk bij het opstellen van een handelingsplan is de communicatie naar de ouders. Zij zijn immers de eerste betrokkenen bij de ontwikkeling van hun kind. Ook het kind is meer dan een object waarvoor een plan wordt opgesteld, het verdient het om zelf ook gehoord te worden in het kader van het op te stellen handelingsplan.

inschakelen externe hulp / deskundigheid

Wanneer de bovenvermelde maatregelen niet leiden tot het gewenste resultaat of wanneer de draagkracht van de school wordt overschreden, is het noodzakelijk om externe deskundige in te schakelen. De hulp en ondersteuning van het CLB is hierbij essentieel. Zij gaan mee op zoek naar de beste oplossing voor de betrokken leerling en adviseren dit in samenspraak met de school aan de ouders. Wanneer het continuüm van zorg in de gewone basisschool niet volstaat om het kind voldoende ontwikkelingskansen te bieden, kan een gerichte en verantwoorde doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs plaatsvinden.

Binnen het stedelijk onderwijs willen wij op deze manier streven naar een zorgzame school. Een school waarop we een zo optimaal mogelijke afstemming trachten te bereiken tussen wat de kinderen nodig hebben en wat de school kan bieden. We willen zoveel mogelijk tegemoet komen aan de noden en behoeften van ieder kind. Preventief werken is een belangrijk uitgangspunt binnen het zorgbeleid. We willen dit ook effectief gestalte geven door binnen de zorgwerking zowel op niveau van de scholengemeenschap als op niveau van de verschillende scholen, de nodige aandacht te besteden aan het kleuteronderwijs.

1.1.2 Handelingsgericht werken als structurerende methodiek

Zorg is in de scholen op een eerder informele wijze tot stand gekomen. Dit heeft als grote voordeel dat dit ontstaan is vanuit een aangevoelde nood en bijgevolg gedragen wordt door het schoolteam. Dit houdt echter ook een risico in, namelijk dat het informele werken te weinig structureel wordt verankerd. Dit leidt er dan weer toe

dat de eigenlijke zorgwerking niet als zodanig kritisch kan worden bekeken en er geen systematische reflectie mogelijk is.

Daarom is geopteerd om het handelingsgericht werken als structurerende methodiek te hanteren in de zorgwerking binnen de scholengemeenschap. De bestaande initiatieven binnen de zorgwerking van het stedelijk onderwijs kaderen helemaal binnen deze methodiek. Door het hanteren van handelingsgericht werken, kunnen we de blik ook richten op zaken waarvoor tot op heden minder aandacht was, zoals het betrekken van de leerling bij de opmaak van handelingsplannen.

Het handelingsgericht werken bevat zeven uitgangspunten:

- onderwijsbehoeften van de leerlingen en ondersteuningsbehoeften van de leerkrachten staan centraal;
- constructieve samenwerking;
- systematiek en transparantie;
- positieve kenmerken;
- transactioneel referentiekader;
- doelgericht werken;
- de leerkracht doet ertoe.

Door middel van deze uitgangspunten en de daarmee verbonden acties, kan de zorgwerking geoptimaliseerd worden door systematische analyse en evaluatie van de bestaande initiatieven en acties.

1.1.3 Zorg in de scholengemeenschap

Op niveau van de scholengemeenschap is een overkoepelende zorgcoördinator aangesteld om het zorgbeleid binnen de scholengemeenschap vorm te geven. Haar taken bestaan uit het organiseren van gestructureerd overleg tussen de zorgcoördinatoren op de scholen; het creëren van leermomenten en het stroomlijnen van de zorg binnen de scholengemeenschap. Ook fungeert zij als aanspreekpunt voor externen met betrekking tot zorg.

Maandelijks worden er overlegvergaderingen voorzien voor de verschillende zorgcoördinatoren, de verantwoordelijke directeurs en een vertegenwoordiger vanuit het CLB. Het is een forum waar uitwisseling van ideeën en informatie mogelijk is. De directeurs koppelen de besprekingen uit dit overleg terug naar hun collega's tijdens de directievergaderingen.

1.1.4 Gelijke onderwijskansen en het zorgbeleid

Om alle leerlingen optimale onderwijskansen te bieden dient elke school adequaat om te gaan met de diversiteit binnen zijn leerlingenpopulatie. Diversiteit verwijst hierbij zowel naar verschillen tussen individuele leerlingen (= zorgbeleid) als naar leerlingen die door de sociaal-economische, culturele en etnische achtergrond kwetsbaarder zijn. Kansarme leerlingen lopen meer risico om geconfronteerd te worden met leerachterstand, zittenblijven en schooluitval. Zij starten vaak niet met hetzelfde sociale en culturele kapitaal als andere kinderen en hebben het moeilijker om te beantwoorden aan de verwachtingen die de school stelt. (= gokbeleid van de school).

Deze visie sluit aan bij het concept van een gelijkekansenbeleid. Het gelijkeonderwijskansenbeleid wil immers scholen stimuleren tot de ontwikkeling van vaardigheden om de verschillen in bagage bij de instroom te compenseren en om voor alle leerlingen, met hun diverse kenmerken, krachtige leeromgevingen te scheppen die actief leren uitlokken en die door middel van gedifferentieerde ondersteuning kennis, vaardigheden en attitudes tot stand brengen. De GOK-werking kan een kwaliteitsverhoging op gang brengen die zijn vruchten afwerpt naar *alle* leerlingen.

De planmatige aanpak van de GOK-werking draagt ook bij tot deze kwaliteitsverhoging. Enerzijds via het bewust doorlopen van de continue cyclus van plannen-handelen-evalueren en bijsturen. Anderzijds komt men zo tot een gelijkgerichte visie binnen de school over zorg en over kwaliteitsvol onderwijs.

1.1.5 Zorg+ en kleuterparticipatie

Binnen de scholengemeenschap worden uren vrijgemaakt voor zorg. Concreet betekent dit dat er een aanspreekpunt is in het kader van kleuterparticipatie. Deze zorg-medewerker werkt samen met de scholen en externen een geïntegreerd beleid uit om kleuters maximaal te laten deelnemen aan het onderwijs

Hierbij wordt aandacht geschonken aan regelmatige aanwezigheid op school, het optijdkomen, de overgang tussen kinderopvang en kleuterschool, het informeren van ouders over het belang van kleuteronderwijs, het creëren van een veilige omgeving voor de kleinste kleuters.

In deze multiculturele samenleving worden scholen meer en meer geconfronteerd met kleuters van allochtone afkomst. Voor de ouders van deze kleuters is onderwijs op jonge leeftijd geen evidentie. Dit vraagt bijkomende inspanningen om hen te overtuigen van het belang hiervan voor de verdere ontwikkeling van hun kind.

Verder is er de taal die een hinderpaal vormt bij de integratie van deze kinderen in de

school. Gelukkig leren kleine kinderen ontzettend snel en werpen de geleverde inspanningen ook snel vruchten af, zodat de taalachterstand van deze kinderen zoveel mogelijk wordt verkleind om een vlotte start in de lagere school te garanderen en uit te groeien tot evenwichtige en gelukkige kinderen.

1.1.6 De SAIO als partner in het zorgbeleid

In de scholengemeenschap “Stedelijk Onderwijs Geel” bieden we onderdak aan vijf gewone basisscholen, een methodeschool en een school voor buitengewoon onderwijs. We zitten wat dat betreft in een bevoorrechte situatie. Binnen onze scholengemeenschap is daardoor een rijke ervaring opgebouwd om met een breed spectrum van kinderen te werken: leerproblemen, hoogbegaafdheid, motivatieproblemen, faalangst, anderstaligen, allochtonen enz. Dat is een kracht die we kunnen en moeten benutten.

Maatschappelijke evolutie

Tevens zien we een aantal tendensen waar we niet omheen kunnen met betrekking tot onderwijs voor kinderen met speciale behoeftes. Zij worden gestuurd door het maatschappelijk denken rond inclusie. Ten eerste zien we een verhoogde aandacht binnen het gewoon basisonderwijs voor zorg. De projecten zorgverbreding en de introductie van de zorgcoördinatoren in het gewoon basisonderwijs hebben ertoe bijgedragen dat er meer structurele aandacht besteed wordt aan kinderen met leerproblemen. Ten tweede wordt vanuit het onderwijsbeleid gepleit voor meer inclusief onderwijs en met de invoering van leerzorg wordt dit zelfs al heel concreet ingevuld. Ten derde stellen we vast dat ouders zelf bewustere keuzes maken. Dit alles betekent dat we als schoolbestuur zowel kiezen voor een sterk uitgebouwd buitengewoon onderwijs als voor initiatieven ter bevordering van inclusief onderwijs.

Samenwerking gewoon onderwijs – buitengewoon onderwijs

We willen gebruik maken van de kracht van en de verbondenheid tussen de verschillende scholen. Dit kan resulteren in een structurele inbedding van een aantal maatregelen met betrekking tot de samenwerking van gewoon onderwijs met buitengewoon onderwijs. Het betekent dat een reeds genomen initiatieven in de toekomst worden verder gezet. Wij denken hierbij aan overleg op niveau van de zorgcoördinatoren maar ook aan particuliere initiatieven zoals het uitwisselen van kennis tussen leerkrachten. Wederzijds overleg geeft de mogelijkheid om elkaars werk te leren kennen.

GON-begeleiding als gestructureerde vorm van samenwerking

Vanuit de SAIO wensen we ook in te spelen op de mogelijkheid tot GON-begeleiding (geïntegreerd onderwijs). Kinderen met speciale behoeftes kunnen in het gewoon onderwijs voor een beperkt aantal uren ondersteuning krijgen vanuit het buitengewoon onderwijs. Evenals de werking van de zorgcoördinatoren situeert deze ondersteuning zich op drie niveaus, nl. op het niveau van de begeleiding van het desbetreffende kind, op het niveau van de ondersteuning van de betrokken leerkracht die gedurende de rest van de week verantwoordelijk is voor de begeleiding van het GON-kind én ondersteuning op niveau van de school. Via dergelijke beperkte initiatieven is een samenwerking ontstaan die vruchten afwerpt met betrekking tot het zorgbeleid op iedere school. Deze GON-begeleiding door leerkrachten van het buitengewoon onderwijs kan zowel gebeuren op het niveau van het basisonderwijs als op niveau van het secundair onderwijs.

Aandacht voor

Sinds geruime tijd worden we meer en meer geconfronteerd met kinderen met een diagnose “autismespectrumstoornis” (ASS). Kinderen met ASS hebben het moeilijk om veel prikkels tegelijk te verwerken (zowel interne als externe). Ze hebben een beperkt zicht op wat er zich afspeelt in de gevoels- en gedachtenwereld van anderen en houden er daarom vanzelfsprekend weinig rekening mee. Ze bekijken de wereld in fragmenten in plaats van als een geheel en kunnen niet goed planmatig doordacht te werk gaan bij wat in het dagelijkse leven van hen verwacht wordt.

Naast de GON-begeleiding van kinderen met ASS, is sinds september 2008 overgegaan tot de oprichting van een nieuw type binnen SAIO. Type 3 richt zich tot kinderen met een gedrags- of emotionele stoornis. SAIO richt zich in eerste instantie tot kinderen met ASS, maar sluit niet uit dat in de toekomst dit verder wordt open getrokken naar kinderen met gedragsstoornissen. Een van de achterliggende redenen voor deze oprichting was de mogelijkheid om extra omkadering te kunnen bieden aan deze specifieke leerlingenpopulatie. Hiermee wordt ook tegemoet gekomen aan de verzuchting van de leerkrachten dat de druk toeneemt door complexere problematieken. Door dit nieuwe type is er ruimte vrij gekomen om een orthopedagoog aan te stellen die het team kan coachen in het ontwikkelen van expertise inzake ASS en omgaan met moeilijk gedrag. Uiteindelijk is het de bedoeling dat deze expertise ook afstraalt op de leerkrachten in het gewoon onderwijs.

1.1.7 Evaluatie van zorg

Een planmatige aanpak van zorg vereist dat regelmatige tijdstippen evaluaties worden ingelast. Door actie en reflectie in een cyclus elkaar te laten afwisselen, wordt zorg naar een hoger niveau getild. In deze evaluatiemomenten wordt enerzijds teruggeblikt op de geleverde acties en daaruit ontstaan dan nieuwe acties om wat reeds gebeurt bij te sturen of te optimaliseren. In deze continu veranderende samenleving is het noodzakelijk om de werking regelmatig te controleren. Enkel op die manier kan ingespeeld worden op nieuwe evoluties binnen het onderwijs.

Evaluatie moet alle niveaus bestrijken. Van kind en klas tot school en scholengemeenschap moeten er evaluatiemomenten en –instrumenten voorzien worden. Enkel zo kan het zorgbeleid gelijkmatig groeien. Op kindniveau wordt gekeken of de zorg voldoende ruim wordt aangevat. Het handelingsgericht werken noemt het kind expliciet als betrokkenen in het zorgproces. Via gesprekken met kinderen worden zorgtrajecten onderhandeld en aangepast indien zij het niet zien zitten om hierin mee te stappen. Ook de leerkrachten worden betrokken bij de zorg. Via bevestigingen en gesprekken kunnen zij aangeven wat voor hun als klasleerkracht de noden zijn en welke verbeteringen zij wensen. De zorgcoördinatoren overleggen met de directie op regelmatige basis over het zorgbeleid. Zo ontwerpen ze een zorgbeleid op maat van de school. Samen plannen ze ook de zorginitiatieven voor het komende schooljaar en passen deze planning aan afhankelijk van de bestaande noden.

Binnen de werkgroep zorg van de scholengemeenschap wordt de zorgwerking ook jaarlijks geëvalueerd. Deze evaluaties kunnen zich toespitsen op nieuwe ontwikkelingen, maar het kan evengoed gaan om een globale evaluatie van de bestaande toestand.

Los van deze formele evaluaties zijn er de dagelijkse contacten tussen leerkrachten, kinderen, externen en de zorgverantwoordelijken waar heel veel informatie met betrekking tot zorg wordt overgedragen. Het zijn deze alledaagse contacten die los van de structurele evaluaties een evenwaardige graadmeter vormen van de zorgwerking. Deze barometer leert de betrokkenen heel snel waar er aanpassingen zich opdringen en welke noden vragen om een snelle aanpak. Daarom is het heel belangrijk dat de zorgleerkrachten tussen het team staan.

1.1.8 Tot slot

Via bovenstaande initiatieven willen wij als stedelijk basisonderwijs werk maken van een gecoördineerd zorgbeleid. Het werken aan zorg behoort immers tot de kernopdracht van de hedendaagse basisschool. Het draagt bij tot een algemene kwaliteitsverhoging van het onderwijs. Alle kinderen plukken er de vruchten van en daar willen wij naar streven.